

(761)

HARMINCHATODIK FEJEZET

A növekvő ellenállás elváláshoz vezet

I. Eleinte nem szándékoztak független szervezetet felállítani

Nyilvános szolgálata korábbi éveiben Miller biztosra vette, hogy az egyházak nagy örömmel üdvözölnék Krisztus közeli visszajövetelének elhanyagolt jó hírét, amely lelkének annyira értékesé vált. Feltételezte, hogy mikor figyelmüket az örömteli eseményre tereli, boldogan üdvözlik majd, és hogy a lelkészek mindenütt szívesen hirdetni fogják. A századok folyamán milliók vágyakoztak és imádkoztak Krisztus visszatéréséért, hogy felállítsa országát. Most úgy tűnt, hogy a közel jövőben beteljesedik – és milyen dicsőséges kilátást jelentett ez! Továbbá, mivel a kisebb szomszédos egyházak szabadon megnyitották előtte kapuikat, és ahogy azok lelkészei egyenként támogatására gyülekeztek, elmélyült az a korábbi meggyőződése, hogy az advent üzenetét végülis elfogadják.

Ilyen körülmények között Millertől semmi sem állt távolabb, mint a külön szekta alapításának gondolata. Ennek ellenére őt és társait fokozatosan szakadársággal, szövetség-töréssel és rendbontással kezdték vádolni. Ezt ők állhatatosan visszautasították. A dicsőséges eljövétel öröme ledöntötte szívükben a szektarianizmus és viszálykodás szellemét, és ez az összes adventista csoportot közös kötelékbe vonta össze. Ezért is tartották azt, hogy a vádak nem lehetnek igazak.

Imaórákat tartottak, hogy előmozdítsák az advent reménység előrehaladását, de csak a fennálló egyházak keretein belül. **(762)** A *Signs of Times* többé-kevésbé egybekapcsolta őket. De most a gyorsan erősödő ellenállás miatt a szervezés egy bizonyos egyszerű formája és bizonyos közösségi gondolkodáson túl a javasolt imaösszejövetelek látszottak szükségesnek. Ezért javasolták és kezdeményezték a Második Advent Társaságok létrehozását. Mielőtt az „1843” év lezárult volna, északon majdnem minden nagyobb városban létrejöttek ezek a szervezetek.¹ Szerencsére a New York-i és Philadelphia-i társulatok által megőrizve, megmaradtak a szervezés egyszerű eszközei. Az előző, mely 1842. május 18-án kezdett el működni, csupán megállapítja:

„Alulírottak, akik hiszünk Krisztus közeli második személyes eljövételében, ezennel társulattá alakulunk, hogy vigasztaljuk és erősítsük egymást ezzel az igazsággal, és hogy minden gyakorlati módon terjesszük az ismeretet ezen a téren és minden eszközzel törekedjünk arra, hogy az Isten dicsőségét szolgáljuk. A Társulatot New York és Környéke Második Advent Társaság névvel fogják nevezni, és a mi Urunk és Megváltó Jézus Krisztusunk arany szabálya kormányozza. A tagoktól elvárjuk, hogy havonta befizessék (ha az Úr akarja) a nevük mellé jegyzett összeget, és egy pénzalapot létesítsenek, mellyel a Társulat nagy céljai előmozdításának költségeit viselik.”²

Azonban, amint az ellenállás fokozódott, az érvelések erősödtek, csúfolódáshoz és megtevesztéshez folyamodtak, és néhol gúnyolódással és rágalommal gáncsolták őket. Millert azzal vádolták, hogy az eljövétel hirdetéséből meggazdagodik – bár a saját költségén utazott, és felesége megtakarított pénze 2.000 dollárral csökkent. Vádolták, hogy prófétának adja ki magát, bár határozottan visszautasította ezt a szerepet. És azzal is vádolták, arra törekszik, hogy szétzúzza az egyházat, és másik szektát akar alapítani – bár mi sem volt távolabb gondolataitól és szándékaitól. 1839. december 17-én bezárult előtte az első templom – a Massachusetts-i Westfeld kongregációs temploma. (Illusztráció az 511. oldalon.) Ez volt első ilyen tapasztalata, mikor már nyolc és fél éve hirdette az Úr közeli eljövételét. Az ellenállás engesztelhetetlen áradata most már növekedett.

(763) Figyeljük a fejleményeket: 1840-ben Miller tevékenysége áttért a nagyvárosokra és több lakott területre, melyet feltűnően jó eredmények koronáztak. Befolyása és híre egyre növekvő körökben terjedt. Összejövetelei egy nagyobb ébredést eredményeztek a Massachusetts-i Watertown-ban. Tömegek jöttek meghallgatni őt a New Hampshire-i Portsmouth-ban, ahol másik ébredés tört ki, és a David Millard szerkesztésében megjelenő *Christian Herald (Keresztény Hirnök)*³ a megtérek száairól tett jelentést. Lockport-ban a methodista gyülekezet lelkésze részt vett Miller néhány előadásán, és annyira hatott rá Miller szentírásismeretével, hogy ezt írta:

„Az egész első héten hallgathattam őt, és azt gondoltam, megállíthatom befolyását és összezavarhatom, de ahogy az ébredés megindult a hatalmas gyülekezetben, mely hallgatására összegyűlt, nem tehettem ezt meg a nyilvánosság előtt, nehogy gonosz következménye legyen. Ezért a szobájában látogattam meg az ellenvetések félelmes lajstromával. Meglepetésemre alig volt néhány közöttük ami ismeretlen volt előtte, és olyan gyorsan tudott válaszolni rájuk, mint amilyen gyorsan én azokat előadtam. Majd ő tett fel kérdéseket és ellenvetéseket, amelyek engem zavartak össze, és a magyarázatokkal én hagytam rá. Fáradtan, kimerülten, elmarasztalva, megalázottan mentem haza azzal az elhatározással, hogy megvizsgálom a kérdést.”⁴

Ezen összejövetelek eredményeként D. I. Robinson és Thomas F. Barry elfogadták az advent tanításait, és hirdetni kezdték. Lorenzo F. Fleming a

Maine állambeli Portlandban a Casco Street-i Keresztény gyülekezet lelkésze meghívta Millert a gyülekezetébe, hogy márciusban prédikáljon, és ez egy másik nagy ébredést eredményezett. Városszerte imacsoportokat alakítottak, és valódi reformáció jött létre. Az egész környék megérezte hatását.⁵ Egyik feltűnő eredménye a hitetlenek és deisták jelentős számú megtérése volt, mely szokatlan örömet okozott Millernek. A másik eredmény a Bibliához való kifejezett visszatérés volt - a Biblia eladása határozottan felgyorsult bármerre ment. És egész tucat tehetséges lelkész vette körül Millert, akik közül sokan még nagyobb munkát végeztek, mint ő. Így ment ez százszámra a közösségekben, amint állandóan növekedett a mozgalom lendülete és befolyása.

(764) Nézzük a New York City-i helyzetet. 1842-re megválasztották a New Yorki Adventista Társaság tisztviselőit és végrehajtó bizottságát, és vasárnap délutánonként csoportos összejöveteleket határoztak meg. Kibérelték a nagy Melodeon előadótermet, és bibliai csoportokat alakítottak a Szentírás kutatására. Sok lelkész a saját templomában nyilvánosan tartott reggeli és esti szolgálatot, de délután összegyűltek kölcsönös tanulmányozásra és segítségre. A *Midnight Cry (Éjjéli Kiáltás)* másolatát minden lelkésznek megküldték New York City-ben. A Philadelphiai Társaság is hasonlóan tevékeny volt. Azonban, ezeken a tanulmányozó csoportok körén kívül, sok lelkész érezte személyes kutatás következtében, hogy teljes idejét a "közeli adventnek" kell szentelnie. Ezek feladták lelkészi megbízásukat, és teljes idejüket az adventi üzenet hirdetésére szentelték. Máshelyen, ahol a gyülekezet nagy többsége elfogadta az advent hitet, elengedték lelkészüket, hogy menjenek, és más csoportokat tanítsanak, vagy értekezleteket tartsanak. Azonban ezek a társaságuk mindeddig tagadták, hogy egy új szektát akarnak elindítani, nem avatkozva be az egyének egyházi tagságába és meggyőződésébe.

Nem gondoskodtak külön az előadások költségeinek finanszírozásáról. Bates fizette a saját, és még mások költségeit is. Miller, mint említettük, személyes vagyonából 2.000 dollárt költött el. Rendszerint a lelkészt – miután előadótermet bérelt – az advent ügy helyi pártfogói tartották fenn, teljesen önkéntes adományokból. De annak ellenére, hogy megpróbálták elkerülni külön szekta alapítását, 1843 nyarán az egyházaktól való határozott elhúzódnak nyilvánult meg. Több lelkészt a millerita nyári táborozásokon szenteltek fel, baptista és bizonyos más közösségek szokásával összhangban. A szakadás lassan kibontakozott.

II. Az ellenségeskedés az egyházaktól való elválást hozza magával

A milleriták ismételten kinyilatkoztatták, hogy sem nem kívántak, sem nem szándékoztak „más felekezetet alapítani, hanem csak, mint keresztények (765) összejönni minden felekezettel.” Meg akartak erősíteni minden keresztény közösséget a közelgő advent reménységében és az arra való felkészülésben, békében és szeretettel ott akarták hagyni a hívőket azokban a gyülekezetekben, melyekhez tartoztak. De sokan az egyházak közül nem voltak hajlandók meghallgatni az Úr visszajövetelének üzenetét, és eltökélt ellenállás bontakozott ki a keresztények reménységének imában és társadalmi összejöveteleken való bármilyen nyilvános megnyilvánulása ellen.

A templomok kapui rövidesen bezárultak az advent hírnökei előtt, és minden erőfeszítést megtettek, hogy megakadályozzák az eljövétel tanának terjedését. Eléggé különös – Litch szerint – hogy ugyanolyan nagy volt az ellenállás Krisztus küszöbön álló eljövetelével, mint az „1843-al” jelzett idővel szemben. *Premillenista nézetük volt az, ami egyértelműen keresztelte a népszerű teológiai irányzatot.* Amikor megtiltották az egyháztagnak, hogy beszéljenek reményükről, miszerint hamarosan meglátják teljes szépségében a királyok Királyát, úgy érezték, külön kell válniuk, hogy örülhessenek jogos kiváltságuknak. És ők kezdték ezt tenni. A papság ellenállása általában egy határozott szabályt vagy mintát követett:

1. Senki sem tudja „sem a napot, sem az órát”.
2. Az Úr nem jöhet el csak a millenium után.
3. A zsidóknak először helyre kell állítani Jeruzsálemet.
4. Krisztus úgy jön el, „mint egy tolvaj”. De most oly sokan várják Őt, nem tudna úgy jönni, hogy meglepje őket.
5. Ez a tanítás nem lehet igaz, mivel olyan sok tanult keresztény nem úgy látja az advent reménységet.
6. A világ még csak gyermekkorát éli, a művészetek és a tudományok csak most kezdenek fejlődni, hogy alkalmassá tegyék a világot arra, hogy igazságban és békében éljen.
7. A 2300 nap vége közel van, azonban az az egyház megtisztulását fogja jelenteni – vagy a zsidók visszatérését, vagy a pápaság bukását, az ezeréves időszak közeledtét.
8. Dániel 8. fejezet látomásának semmi köze Krisztus második eljöveteléhez, és Isten örökkévaló országának felállításához, hanem egyszerűen csak Antiochus Epiphanesre vonatkozik, az ő

zsidóüldözésére, a Kr.e. 2. században a templom megszenteltetésére – bár ez az érvelés furcsán helyezi el a „pusztító utálatosságot”, melyről Dániel szolt”, és amelyre az Üdvözítő tanította népét, hogy tekintsenek a *jövőbe*, az Ő napján túl, két évszázaddal korábban, *mielőtt* tanítását adta.

(766) Ezen érvelések közül némelyik, mint például a 7. és 8. kölcsönösen kizárják egymást. Bár az ilyen ellenállás változatlanul elősegítette azt az ügyet, melyet megsemmisíteni szándékozott. A nagyon gyenge, sok, egymásnak ellentmondó érveléssel szemben határozottan támogatta a millennium előtti második advent tanítását, azokat is meggyőzte, akik azelőtt haboztak azt hinni, hogy végülis léteznie kell az igazságnak. És az gyakran a tények megvizsgálásához és meggyőződéshez vezetett. Elképesztő volt az ellentmondó érvek sokfélesége, melyek kölcsönösen kizárták és megsemmisítették egymást. És furcsa feljegyzés, miszerint gyakran úgy látszott, hogy ortodox lelkészek a „hitetlenekkel és univerzalistákkal” fogtak össze az Úr közeli eljövételének tanítása ellen.

Például a Hartford-i *Universalist* és a Bostoni *Trumpet and Universalist Magazine* különösen keserűek voltak, sőt erőszakosan vádolták Millert és a millerizmusnak az advent közelségéről szóló tanításait. 1842-ben és 1843-ban időről időre féktelen szavakkal támadták az advent vezetőket, határozottan állítva, hogy a világ még „évmillióig fenn áll majd”, hogy az „csak gyerekkorát éli, és jó öreg koráig meg lesz kímélve. A vége közelebb lesz majd korszakok millióihoz, mint 1843-hoz.”⁶ Millert azzal vádolták a *Trumpet*-en keresztül, hogy félrevezetett, tudatlan, gyöngelméjű, tisztességtelen, csaló és szélhámos, és hogy elmélete „csak üres beszéd” és „csalás.”⁷ Ezek a vádak meghatározóvá váltak az ilyen társadalmi körökben.

A milleriták is kezdték belátni, hogy szemük előtt a protestáns világban egy átfogó változás történik a XIX. század ötödik évtizedében, melyben éltek, és hogy gyorsan megváltozott az előrehaladó világosság három évszázadon át dédelgetett helyzete a második adventre és az időszakokra vonatkozó prófeciákkal kapcsolatban. Úgy gondolták, hogy ez volt a legvégzetesebb visszalépés, melyet a modern protestantizmus valaha is tett. Ez szándékos eltérés volt az (767) alapvető prófécia világosságától, amit Isten úgy tervezett, hogy az mind jobban és jobban világítson egészen a végső napig. Sok esetben gyakorlatilag kioltották a világosságot, és a sötétben botladoztak, nem tudták látni a cél felé vezető utat, többé nem ismerték fel – ugyanúgy, mint a régi zsidók az első eljövétel idején, elvetették az első adventre vonatkozó ószövetségi prófécia világos bizonyítékait. Ennek

eredményeként, mint nép elestek magas hivatásuktól, és elhagyták kijelölt helyüket, hogy ezt a különleges világosságot és igazságot őrizzék.

III. Vonakodva adták ki a felhívást az elkülönülésre

A dolgok nem folytatódhattak így tovább. Miller premillennizmusát, bár valójában csak folytatása volt az egyház korábbi tanításának, eretnekségnek, új és romboló tételnek kezdték tekinteni. Ezért elkerülhetetlen volt, hogy növekvő ellenállásba ütközzék – vagy legalább is könnyen találja magát szembe. Különböző egyházi csoportok vezetői kezdték vitára hívni az adventista előadókat az értekezleteiken, és határozatokat hoztak az adventista tanítások betiltására. Megbízóleveleket vontak vissza és lelkészeket bocsátottak el. Ez tette elkerülhetetlenné az elkülönülést. Különböző felekezetek lelkészei, gyülekezetükkel együtt advent hívők lettek. Mások elfojtották meggyőződésüket, és felekezeti feljebbvalóik nyomása miatt feladták a tantételeket. Fokozatosan rájöttek arra, hogy Róma egyedül nem meríti ki „Babilon” szándékát és hatáskörét, bár nem szívesen hitték el.

Valójában, már régóta megalapozott felfogás volt a „Babilonnak” és más prófétikus jelképeknek a protestantizmusra, de legalább is egy részére való alkalmazása. Nem a millerizmusból, sőt még csak nem is ebből az országból eredt. Érdeemes megjegyezni, hogy Newman bíboros a római egyház Antikrisztusként tevékenykedő protestáns nézetének leküzdésére számos angol író említ, akik közvetlenül vagy közvetett módon hivatkoztak az anglikán egyház egyes nézeteire, illetve az állam-egyház egysülésére, általában a Babilon vagy Antikrisztus tekintetében. **(768)** E listán szerepelnek olyan nonkonformisták (az anglikán egyházhoz nem ragaszkodó személyek), mint Browne, Barrowe, Milton és későbbi írók.⁸

A skót Alexander Fraser és az angol David Simpson (mindkettőjük írását újryantomtatták Amerikában) hasonló nézeteket vallott. Fraser (1795) csak a „láthatatlan...egyházat” tartotta romlatlannak – az összes egyházi testületet úgy tekintette, mint amelyeket az antikrisztusi lelkülete megfestett.⁹ Simpson, aki anglikán ugyan, de a másként gondolkodók vallásszabadságának védelmezője, a próféciaának a protestantizmusra való alkalmazásáról egy háromtípusú illusztrációt adott: Ő bizonyos körülmények között látja a protestáns egyházakat, amint részt vesznek a hitehagyott római egyháztól való prófétikus elhatárolódásban:

„Erősen gyanítom, bár a pápa és a római egyház lehet az, és biztosan az 1260 éves nagy család tárgykörébe tartozik, mégis az összes többi egyház, bármilyen felekezetűek, akár megalapozottak, akár megtűrték, vagy üldözöttek, melyek részesei ugyanazon lelkületnek,

vagy bevezették a tantételeket vagy szertartásokat, melyek ellenkeznek Krisztus tiszta és hamisítatlan evangéliumával, előbb-utóbb osztozni fognak az emberi rendelkezések hatalmas szövevényének sorsával.”¹⁰

A protestáns egyházi szervezetekben ráismert Babilon anyjának „leányaira.”

„Ezek, (visszaélésekben) és más széleskörben előtérbe helyezett ügyek, úgy tűnik, sok jól tájékozott és tisztességes személyek valóban kifogásolhatónak tűnnek, és ez határozott jele annak, hogy nem is vagyunk olyan messzire Babilon régi paráznájától, mint ahogy azt szívesen elhitetni szeretnénk a világgal. Több protestáns szervezet közül mi (az Anglikán egyház), legalábbis attól kell tartani, hogy úgy tekinthetjük magunkat, mint e gonoszságok elsőszülöttének lánya.”¹¹

Ezért ugyanúgy alkalmazza a fenevadra, a képmására, a bélyegére való figyelmeztetést a protestantizmusra, mint Rómára:

„Mi protestánsok is olvassuk azokat, és azzal könnyítünk magunkon e szörnyű kijelentésekkel kapcsolatban, hogy azokat kizárólagosan a római egyházra alkalmazzuk, soha nem álmodva arról, hogy azok, legalábbis egy második értelemben ugyanúgy alkalmazhatók nemcsak az anglikán, hanem minden másik egyházi szervezetre a kereszténységben, amelyik a fenevad bármely jegyét magán viseli.”¹²

(769) Ugyanezekkel a gondolatokkal találkozunk Amerikában is. Például Roger Williams (1605-1683) a korabeli anglikán egyházat, az „Antikrisztus utálatosságai” részének tekintette; látta, hogy a protestánsok közül sokan ragaszkodnak Babilon lelkületéhez, és a fenevad szellemében üldöznek.¹³ Később, Samuel Hopkins (1721-1803) neves kongregacionalista hittudós is azt mondta, hogy a protestáns egyházak még nem újultak meg teljesen, hogy az egyházak és egyének közül csak kevesen jöttek ki elég messzire Rómából, „aki anyja a protestáns világ összes hamis tanításának, babonájának, hitetlenségének, utálatos gyakorlatainak, bár némely egyházak tisztábbak, mint mások, mégis sok van bennük az Antikrisztusból.”¹⁴

1802-ben és attól kezdve a kálvinista-ellenes röplapíró, Elias Smith szünet nélkül támadta Új-Angliát az Antikrisztus prófétikus értelmezésével és más megnevezésekkel és szimbólumokkal, amik elsősorban a pápaságra vonatkoztak, beleértve más egyházakat is. Az Antikrisztus megjelölésbe beleértette az összes üldözött egyházi szervezetet a zsidó vezetőktől kezdve egészen a pápáig, főpapokig, püspökökig, az államilag támogatott új-angliai egyházig. Minden állami támogatásban részesült egyházat Babilon lányának tekintett, mert ugyanolyan természet részesei, mint római anyjuk, és így érvényes rájuk a többi jelkép is, mint például az Antikrisztus, vagy a Jelenések 13. részének kétszarvú fenevada. Ezért Smith legszélesebb körben olvasott értelmezései terjesztették azt a felfogást, hogy a protestáns

egyházak, ideértve az amerikai egyházakat is, kapcsolatban lehetnek Rómával.¹⁵

Hinton, Miller baptista kortársa nyilván az elismert egyházakról általánosan elterjedt nézetre utalt, amikor azt mondta 1843-ban, hogy „amíg Amerika alkotmánya hatályban van, a 'paráznák anyjának' itt nem lehetnek *leány* egyházai”.¹⁶ Csak tíz év telt el azóta, hogy Massachusettes megszüntette a gyarmati időkből örökölt utolsó amerikai államegyházat.

(770) Ezért a népszerű gondolkodók jó része tehát készen állt elfogadni azt a gondolatot, hogy a protestáns egyházak, amennyiben hasonlítanak a pápai egyházra hitélet, gyakorlat, elnyomás vagy állami támogatás területén, bizonyos fokig azonosíthatók az anya-Babilonnal. És különösen könnyű volt hasonlóan reagálni a baloldali, hitvallás-nélküli, csak betűszerinti bibliát-hívő embereknek, amikor hitvalláshoz kötött bigottsággal találkoztak a konzervatívabb felekezetekben,

Nem forradalmi ötlet volt tehát, mikor különböző millerita vezetők azzal a prófétikus felhívással fordultak a protestáns egyházakhoz, hogy különüljenek el Babilontól. Ez inkább egy természetes fejleménynek látszott, hiszen az egyházak általában üdvözölték és hasznot húztak a Miller által előidézett ébredésből, most azonban már bezárták kapuikat az advent prédikátorai előtt, és sok esetben nyomást gyakoroltak millerita tagjaikra, és gyakran kiutasították őket. Ezért, az elkülönülésre való felhívás természetes reakció volt, és az is, hogy hozzanak létre adventhívő közösségeket annak a sok ezer embernek – kiknek száma egyre növekedett – akik nem találtak megfelelő otthonra a gyülekezetekben, ahol elutasították a próféciaíráról szóló tanításaikat, nevetségessé tették a közelgő adventbe vetett buzgó reménységüket, és inkább a hitvallásuk botját, mint a Szentírást forgatták, és egyházi szankciókat alkalmaztak, ha nem a kiközösítést is.

Miller maga nem hangoztatta ezt a felhívást, és később el is ítélte annak válogatás nélküli alkalmazását. Mégis, 1844-ben azt írta, hogy a Rómából kivált egyházak méltóan viselhetik az ő leányai elnevezést.¹⁷ Nem csoda tehát, hogy a kiáltást „Fussatok ki belőle én népem!” a millerita mozgalom szélében-hosszában terjeszteni kezdte.

IV. Növekszik az eltiltás a vallási testületekben

1843-ra betiltották a premillenniumi nézetek tartását és a New York-i plébánián jegyezték fel John Lillie esetében, hogy vizsgát kell tennie arról,

(771) amit eddig személyes meggyőződésének és saját véleményének tekintett. A határozat tiltakozást váltott ki ezen nyilvánvaló jogsérelem miatt. Itt van a feljegyzés:

„Múlt novemberben John Lillie tiszteletesnek. . . egy vizsgálatnak kellett alávetnie magát a (New York) Presbitérium szabályainak megfelelően, mely vizsgálat *teljesen kielégítő* volt, és Lellie kijelentette, hogy őszintén és tisztelettel önként elfogadja azon egyház Hitvallását, sajátjának tekinti, és igennel válaszol az összes kérdésre, melyet a jelölteknek az egyházban feltesznek. Majd a presbitérium hozzálátott, hogy kikérdezze őt az egyház nyilvánosan meg nem nevezett szabályairól, melyeket mindig magánvéleménynek és saját megítélésének tekintettek, azonban ez a lelkészközösség vizsgáztatásának egy új módszere volt.

„E vizsgálaton kifejezte Krisztus ezerév előtti eljövételébe vetett személyes hitét, és hogy a feltámadt és átváltozott szentekkel együtt legalább ezer évig uralkodni fog. A presbitérium egyedül ezen okból utasította el őt, azonban nem volt hajlandó a valós okot meghatározni vagy jegyzőkönyvbe foglalni.

„Tagadta, hogy bármilyen kapcsolata lenne az 1843-as évi eljövétel tanításával, hanem csupán hitt Krisztus ezerév előtti eljövételében, amint azt milliók hitték a történelem folyamán. Ez az eljárás is megmutatja, hogy milyen növekvő igyekezettel törekszik az egyház, hogy e szent és ősi tanítás mindennemű nyomát eltüntesse.”¹⁸

Az egyházszervezetek növekvő ellenállása a Vermonti Kongregációs hatóságokban is megnyilvánult, amint azt Lyman Lovewell bizonyítja, június 7-i keltezéssel:

„Úgy tűnik, hogy összefogtak a közeli advent ellenzői – elkötelezték magukat, semmit nem fognak tenni, tehát a leghalálosabb ellenállás a lelkészektől (így) a nyáj elöljáróitól eredt – itt láthatjuk Jeremiás figyelmeztetésének értelmét a 25. fejezet utolsó versében.

„A kongregációs Lelkészsövetség, melynek én is tagja vagyok (amelyet a legliberálisabbnak tartanak az Államban), határozatot hozott, mely szerint minden, e néven nevezendő tanítást a jövőben ki fog zárni - elrendelte, hogy a nem kongregációs lelkész nem hirdethet Igét, sem előadást nem tarthat olyan városban, ahol a lelkész szembeszegül, még ha 'az egész gyülekezet és nép hallani kívánja is' . . .

„Eddig sajnálkoztunk a metodistákon és másokon, akik püspöki felügyelet alatt vannak, és hivalkodtunk demokráciánkkal, széles és liberális alapjainkkal. Sok városban a gyülekezet nagyobb része (köznép) készséges, sőt nagyon szeretnének hallani a tárgyról (a második eljövételről), de néhányan, ketten vagy hárman a legnépszerűbbek és nagyobb hatalmuknál fogva fogják irányítani az egészet, és az ilyen emberek természetesen nem akarják Jézust meglátni.”¹⁹

(772) Ezután következik józan következtetése:

„Atyámfiak, közvetlen az ítélet határán vagyunk, ideje akkor, hogy elkülönüljünk azoktól, akik nem ismerik Istent, hogy megmeneküljünk a pusztulástól, melyet Pál említ II. Thess. 1. fejezetben.”²⁰

V. Fitch adja ki a felhívást „Fussatok ki”

Éles nézeteltérések kezdtek kialakulni, amint erős egyházi nyomást gyakoroltak a „fanatikusokra”, ahogy őket nevezték. Eleinte a millerita vezetők személyes ügynek tekintették a kérdést, és azt tanácsolták követőiknek, hogy ne váljanak ki, kivéve, ha elkerülhetetlen. Egyedül az üldözés oldja fel a saját egyházzal való közösséget.²¹ De 1843-ban legelőször Fitch, majd mások is kezdtek úgy nyilatkozni, hogy az ilyen ellenálló egyházak „Babilonná” váltak. Emlékeztette őket, hogy a katolikus „anya” egyháznak protestáns „leányai” vannak, és annak megfertőzött tanai közül ezek sokat megtartottak.

Így történt, hogy végül is elhangzott a kiáltás: „Fussatok ki belőle én népem” – fussatok ki a névleges kereszténység összevisszaságából és viszályából, a szektákból és pártokból, azok világiasságából, a büszkeségéből és kapzsiságából. A lelkészek, a bérezési rendszer zsoldosaivá váltak, mondták. Sok még a közösség a rum-árusokkal. És Isten népének el kell szakadnia a hitehagyott és szervezett keresztény-ellenes testületektől és befolyásoktól. Az adventista előadók nemsokára átvették a kiáltást, hogy „Babilon leomlott!” Lelkészek különböző újságokban jelentették be, hogy visszavonultak az egyházakból. Tucat számra léptek ki a vezető egyháztagok. Az új fejlemény komoly volt.

Még egy újság is, az úgynevezett New York-i Oswego közzétette, hogy *A Nagy Babilon elesett*. Hívók százait bocsátották el a növekvő súrlódás eredményeként. Millert mindez mélyen zavarta. Himes, aki következetesen ellene volt az egyházak elhagyásának, végülis, 1844 szeptemberében kilépett, **(773)** ilyen körülmények között egyértelműen előnyben részesítette a szétválást. Kijelentette, hogy nem maradhatnak közösségben azokkal az egyházakkal, amelyek határozottan harcolnak az advent tanításával, és elutasítják azt. Az őskeresztény hithez való visszatérést szorgalmazták a vezetők. Maguk között ezt a Jelenések 14:8. második angyali üzenete hirdetésének nevezték, amelyről most már látták, hogy követte, illetve csatlakozott a 6. és 7. vers szerinti első angyal ítélet órája üzenetének hirdetéséhez.

VI. A „Maine Wesleyan Napilap” szerkesztője vállalja a közös kockázatot

Az egyházakkal való szakítás konkrét példája. GERSHONG FREEMAN COX,²² aki több évig a Maine állambeli Portland *Wesleyan Journal* szerkesztője volt, a millerita ügy rátermett írója és lelkésze lett. Cox kiváló természeti

adottságokkal megáldott, sokoldalú, jó képességű, 6 láb (183 cm) magas, egyenes tartású, arányos, a szószéken méltóságteljes megjelenésű férfi volt, és nagyra becsülték. Hollófekete haja, nagy, fénylő szeme, tiszta és lágy hangja tette őt feltűnő egyéniséggé a szószéken. Szorgalmas volt és tudós, erőteljes író, és bárhol megállta volna a helyét, mint rátermett és hatásos igehirdető.

1837-ben kezébe került a Litch által írt *Miller nézetei összefoglalása*-nak egy példánya, melyet akkor csak felületesen átlapozott. De 1839-ben a növekvő általános érdeklődés arra készítette, hogy újra megvizsgálja a kérdést.²³ Elolvasta tehát Miller második adventről tartott *Előadásainak* a teljes sorozatát, és egy ideig írt is valamit a millenniumról, a dolgok helyreállításáról, az idők jeleiről és hasonló témákról. **(774)** De ebben az időszakban még nem mutatta ki teljes meggyőződését. Nyugtalanította az ezzel kapcsolatos kompromisszum, kézzelfoghatóbb kapcsolatot keresett a 70 hét és a 2300 év között, és arra az állításra, hogy az utóbbi „1843”-ban végződné. Majd, mikor teljesen meggyőződött, nyilvánosan hirdette az advent üzenetét 1842 márciusától 1843 júniusáig, amikor a millenniummal szembeni „Bath (Maine) Rezolúciók” (Bath-i Határozatok) elérték őt. 1842-ban Orrington-ba neveztek ki, ahol több mint százan megtértek, majd 1843-ban Sacoban munkálkodott.

Egy *Zion's Herald and Wesleyan Journal*-nak írott levelében 1842 márciusában kijelentette, meggyőződése szerint Dániel 8:14. napjai „1843”-ban érnek véget. Bár a folyóirat kizárta a tárgyat lapjairól, mégis közölte e hosszú levelet, melynek címe: „1843”, és melyet az *Idők Jelei* is közölt később, 1843. június 28-án. Metodista történészek (Allen és Pilsbury) metodista szemszögből írtak „tévelygéséről” a millenniummal kapcsolatban, és hozzáfűzték:

„A második advent izgalma nagyon elterjedt, így némely helyen komoly károkat okozott az egyházban. G. F. Cox tiszteletes szorgalmasan hirdette ezt az elméletet, mikor elnöklő vénként szolgált a Portland-i kerületben; a lelkészek jó része átvette William Miller második adventre vonatkozó nézeteit. Mr. Cox-ot elhelyezték a kerületből, és Orringtonba neveztek ki, ahol (még mindig) tanította Miller tantételeit a helység erős és virágzó közössége kárára.”²⁴

A Maine-i Bath-ban, 1843. július 19-én tartotta a Methodista Konferencia 18. ülését, Hedding és Morris püspökök vezetésével. A millerizmus nagyon központi téma volt a konferencia előtt. Allen elmondta, hogy előadók jártak be az országot, és „grafikonokkal és visszataszító képekkel rajzolt táblázatokkal bizonyították Krisztus második eljövételét, a világ elpusztítását és az ítélet megkezdését.” A lelkészek és a nép közül is néhányan azt

vallották, hogy a Szentlélek tanúbizonyságát kapták e dogma igazságáról. Pilsbury így fogalmazott:

(775) „Az egyház minden része és osztálya szépen növekedett és virult 1842-ig, amikor az a jó atyafi munkaterületévé vált, aki „oly biztos volt Krisztus eljövételéről, hogy haza hívja azokat, akik készülnek az Ő eljövételére 1843-ban és a világ megítélésére, mint a saját megigazulásáról és megszentelődéséről,” mely jó atyafi, fenntartás nélkül, korán és későn és mindenhol ezt tette beszéde tárgyává, és aki, mikor megfedték a püspökök, mint azt az 1843-as értekezlet megkívánta, eretnksége teljes felelősségét az ‘atyákra’ hárította.”²⁶

Pilsbury hozzáteszi, természetesen methodista szempontból:

„Mikor a rákövetkező konferenciái évben az egyházat megtisztították névleges tagsága több mint felétől, az egységes tagság nemes csoportja maradt hátra.”²⁷

Feszült idők voltak ezek, és Cox válságát bizonyítja az *Idők Jelei* is:

„Azt hallottuk, hogy a Maine-i értekezleten Hedding püspök utasította testvérünket, G. F. Cox-ot, hogy ne tanítson és ne is beszéljen többé az eljövendő Jézus nevében. De hogy arra a következtetésre jutott-e, hogy inkább kell engedelmeskednünk Istennek, mint Hedding püspöknek, majd megtudjuk, ha néhány hét múlva Bostonba látogat, mikor is a Szentsátorban kellene prédikálnia.”²⁸

VII. A „Bath-i határozatok” megtiltják az adventizmus hirdetését

A feljegyzések szerint 1842-ben és 1843-ban a Maine-i Methodista Konferencián mintegy 30 lelkész érdeklődni kezdett, és hirdetni kezdte a második advent üzenetét. Prédikálásuk eredményeként feltűnően sokan csatlakoztak. Ezek a lelkészek - Wellcome szerint – a következők: Cox, Greeley, Smith, Atkins, Hopkins, Robinson, Palmer, Gay, Strout, Wellcome, Shaw, Butler és Higgins.²⁹ Széles körben elterjedt ébredés következett. Számos imacsoport alakult. Bűnösök érdeklődtek, Mit kell tennünk, hogy megmentve legyünk? Eltévelyedett lelkek tértek vissza Istenhez. Ebben az időben a Maine-i Bath-ban július 19-én tartották a konferencia 18. ülését, és egy sor határozatot fogadtak el a Miller-mozgalommal kapcsolatban. **(776)** E. Hedding püspök ülnökölt, és W. H. Pilsbury (a történész) volt a titkár. A millerizmus foglalta le az ülészak legtöbb idejét. Allen és Pilsbury egyszerűen megállapítja:

„A millerizmus tárgya nagyon előtérbe került az értekezleten. A második eljövétel meglehetősen széles körben elterjedt izgalmat váltott ki az év során; előadók utazták be az országot táblázatokkal és visszataszító képekkel, melyek bizonyítják Krisztus második eljövételét, hogy elpusztítja a világot és megkezdődik az ítélet, és hogy ez 1843. április 23-án következne be.”³⁰

A lelkészek általában – mondták ők – „ellene voltak e tévhitnek.” De, folytatják:

„Az értekezlet 8 vagy 10 tagjáról kiderült, hogy támogatja a millerizmust, és még háromról, akik próbaképpen, mint lelkészek ebből a célból elhagyták a munkájukat. Ezeket a testvéreket a konferencia megbízása folytán az elnöklő püspök felelősségre vonta és kötelezte őket, hogy tartózkodjanak 'a millerizmus sajátosságaitól', egyiküket felfüggesztették, a többi „átment” a vizsgálaton. Azokat, akik nem voltak jelen, a titkár értesítette az értekezlet intézkedéséről, hogy az ő szolgálati bizonyítványuk átment a vizsgán. Azokat a tagokat, akik megsértették a törvényt ezekben a kérdésekben, rábízta az elnöklő végre, hogy feddje meg és utasítsa rendre őket.

„Az értekezlet lépése időszerű és megfontolt volt. A testvérek, akiket félrevezetett ez a tévhit, néhány kivételtől eltekintve, belátták tévedésüket, és mint becsületes emberek alázatosan alávetették magukat a konferencia központi ítéletének. Visszanyerték testvéreik bizalmát és legtöbbjük értékes szolgálatot végzett az egyházban életük hátralevő idejében. Néhány makacs elkövető azonban kivált az egyházból, egyre rosszabb irányba mentek tovább, míg el nem tűntek a sötétben, mint a bolygócsillagok.”³¹

Az első elfogadott határozat (teljes körű idézet a Bath *Maine Inquirer*-től) felszólította a lelkészeket és véneket, hogy azon tanítás és fegyelem szerint szolgáljanak, amit „Krisztus parancsolt”, és legyenek készen „számúzni és kitiltani minden téves és idegen tanítást, mely ellenkezik Isten Szavával.” A második pedig kifejezetten kijelentette, hogy a „Krisztus második eljövételére és a világ végére vonatkozó különös elméleteket, melyeket millerizmusnak neveznek, annak minden változatával együtt, amelyek az egyház tanításaival ellenkeznek, **(777)** kénytelenek vagyunk téves és idegen tanoknak tekinteni, melyeket ígéretünk szent számúznunk és kitiltanunk kell.” A harmadik kijelentette, hogy azok, akik „megmaradnak azon különös elméletek terjesztésében”, azok „visszavonhatatlanul szembekerülnek egyházi kötelezettségeikkel, és veszélyes irányzatban” haladnak. A negyedik így hangzik:

„4. *Elhatároztuk*, hogy azokat, akik akár nyilvánosan, akár magánbeszélgetésekben ragaszkodnak e különbségek terjesztéséhez, és különösen azokat, akik ezért elhagyták a rájuk bízott munkát, a gyűlés Elnökségének figyelmeztetni kell és a jövőben mindannyiuknak el kell állni azok terjesztésétől.”³²

Még egy másik határozat, ami „megengedte Cox-nak, hogy visszavonja elhatározását, melyet a Konferenciához nyújtott be, és nekünk megküldött.” Ezeket a Bath-i határozatokat, Wellcome szerint, habár nem törvényhozó testület határozatai voltak, ezután „bevették őket a metodizmus szabályaiba”, és korlátozták általuk a Miller-mozgalmat. Ez azért történt – teszi hozzá – mert a „metodizmus törvényei hallgatnak a második eljövétel idejéről.” Valamilyen „önkényes todalékot” kellett csatolni, vagy különben semmit sem tehettek volna. Cox ragaszkodott hozzá, hogy ebben a kérdésben, mint eddig is, az emberek számára lehetővé kell tenniük, hogy különböző véleményük legyen „anélkül, hogy hibáztatnák és

rendreutasítanak” ezért őket. A millerizmus nem lehet oka a lefokozásnak vagy nem befolyásolhatja a munkakört, melyre a lelkészeket kinevezték.

Levi F. Stockman azon az alapon tiltakozott a fellépésük ellen, hogy érzései „ellentétesek a metodizmussal”. De azt válaszolták neki, hogy a millerizmus ellentmondásosságát a Metodista Konferencia határozatai rendezték, valamint a bizottságnak csak azt kellett megállapítania, hogy ő hirdette-e azt a tanítást. Ezt a döntést Stockman szintén kifogásolta, és fellebbezést nyújtott be a fegyelmi bizottsághoz, mint a Metodista Egyház egyetlen törvényes szervéhez, amely vizsgálja meg, és kérte, hogy mutassák meg neki, azt a metodista cikkelyt, amelyikkel az ő tanításai ellentétesek voltak. A válasz ismét csak az volt, hogy ezt a kérdést már rendezték. Az elnök utasította a bizottságot, **(778)** hogy folytassák le a vizsgálatot a már lefektetett fegyelmezési alapokon, amint azokat a cselekményeket „az Évenkénti Konferencián meghatározták és alkalmazták”, anélkül, hogy megmondanák milyen alapokon és hol található meg.

De a vád a hittételekre vonatkozott, „amint azt a hagyományos szerzők magyarázták” – de a vádlott úgy ítélte meg, hogy sem a fegyelemre, sem a meghatározó írásokra nem történt hivatkozás. A helyi évi konferenciának nincs joga – állította Stockman – törvényt hozni, mivel az egyedül a General Konferencia törvényhozó testületének a joga. Majd azzal érvelt, hogy az egy önkényes hatalomgyakorlás volt, ami semlegesíti az igazságosság és a helyes eljárás minden elvét. Így hangzik Wellcome feljegyzése, aki maga is átélte Maine-ban a válságos órát.³⁴

VIII. Smith-t elbocsátják meggyőződése miatt a Maine-i egyházi hatóságok

Megjegyezzünk egy másik esetet is. THOMAS SMITH³⁵ metodista lelkész, kb. 24 éve a Maine-i egyházterületen különböző kinevezésekben működött, azt mondták róla, hogy nemcsak igét hirdetett, hanem látogatott is, imádkozott velük, és több tagot gyűjtött gyülekezetébe, mint a Maine-i Konferencia bármelyik másik lelkésze. Szokatlanul szorgalmas volt, sok olyan időt töltött imával és tanulmányozással, melyet mások alvásra használtak. Mindig Krisztus volt beszéde nagy tárgya. Megszerezte Miller *Előadásait*, és gondosan és kritikusan összehasonlította azokat a Bibliával, és „teljességgel meggyőződött” Krisztus második eljövételének közelségéről, bár nem volt egészen bizonyos a „pontos idő” vonatkozásában. Lelkiismeretesen fogadta el azokat a pontokat, melyekről úgy érezte, hogy nem teljesen támasztották alá bizonyítékokkal. De bizonyos volt az eljövétel közelségében, és

megállapította, hogy minden dolog vége közel van. Ez minden lelki képességét mozgásba hozta.

Smith, meglátása szerint hirdetni kezdte a tényeket, és körzetében 90 megtért embert nyert meg 1842-ben. 1843-ban **(779)** Fayette-be helyezték, mely kemény munkaterület volt, és ott érték a „Bath határozatok” korlátozásai. Mélyen tisztelte egyházi előjáróit, és a Metodista Püspöki Egyházkormányzat fegyelmi törvényeit, és ezért zavarban volt és megbénítva érezte magát. Isten megáldotta szolgálatát, és bűnösök tértek meg munkája nyomán, ennek ellenére úgy érezte, „betapasztották” a száját a második advent hirdetésével kapcsolatban. De felvetődött a kérdés, helyes-e a megtérteket olyan egyházba vezetnie, ahol egyházfegyelmi úton megtiltották, hogy hirdessék és tanítsák az egyház számára most esedékessé váló legünnepélyesebb és legfontosabb igazságot? Sírt és imádkozott a problémája miatt. Majd ezt követően, súlyos harc után visszaadta megbízólevelét az elnöklő vénnek, így többé már nem tartozott felelősséggel a konferenciának jövőbeli tetteiért.³⁶ Ez volt a válság órája személyes tapasztalatában.

Smith továbbra is hirdette az Igét, és megkeresztelte a megtérőket, de most már anélkül, hogy a metodista egyházba vezetné őket. Tehát kitört a vihar. A következő értekezleten, Bangor-ben, fegyelmi elé állították. Megpróbálták Smith-t a múlt kapcsolatai és a jövő lehetőségeinek kecsegtetésével rávenni, hogy „adja fel az egészet.” Sőt mi több, annak borzalmas következményeivel fenyegették, hogy mi történhet azzal, aki kilép egy nagy, népszerű és gazdag egyházból, mely gondoskodni képes beteg és öreg lelkészeiről, és belép egy népszerűtlen vallásos mozgalomba „becsapott és szervezetlen emberek közé.”

De lelkiismereti meggyőződése és az igazság forgott kockán, és a szövetséget megtartó Istennel való kapcsolat diadalmaskodott a világi szempontok felett. Smith szilárd maradt, és engedélyt kért arra, hogy hitvallást tehessen a konferencia előtt. De azt a kiváltságot, mely Pálnak megadatott a római bíróságon – hogy védhesse hitét, melyet „eretnekségnek neveznek” – megtagadták tőle. Képtelen volt visszavonni meggyőződését, és így elbocsátották a konferenciától. Ekkor már szabadon mehetett oda, ahol talán elfogadják. Ezután Maine és Massachusetts államokban prédikált.

(780)

IX. Stockmann – az előnyök elvesztésével fenyegették

Még egy eset. LEVI F. STOCKMAN³⁷, szintén a Maine-i Metodista Konferencia tehetséges és odaadó lelkésze volt, 1836-ban kezdett prédikálni. Hatékony utazó lelkészi szolgálatot végzett 1843-ig, amikor megromlott egészsége miatt nyugdíjazták. 1842 körül, 30 más lelkésztársával együtt elfogadta és hirdetni kezdte Krisztus második eljövételét, mely valószínűleg „1843”-ban történik meg. Ezt követték a tiltó „Bath Határozatok” 1843. július 19-én. Stockman ebben az időben Portlandban állomásozott, ahol az Igét hirdette, mikor egészsége megromlott, - tüdőbaj áldozata lett. Ez a rettegett betegség véget vetett lelkészi munkájának. De néhány héttel az 1843-as zsidó év vége előtt,³⁸ mialatt ilyen elesett és ágyhoz kötött állapotban volt, eretnekséggel vádolták.

Tárgyalása végén könyörögtek neki, hogy vonja vissza eretnek nézeteit. De ezt nem tudta és nem is akarta megtenni. Ekkor az elnöklő vén azzal a fenyegetéssel kereste meg, hogy kizárják az egyházból, és az egyházi közösségből kitagadják, ha nem vonja vissza – és a továbbiakban ettől függ, hogy özvegye és árva gyermekei meg lesznek-e fosztva a konferenciái nyugdíjától, amit meg lehetne adni a családnak. De még ez a veszély sem tántorította el. Nem engedhet – ez a tapasztalat csak lehetőséget ad neki arra, hogyan fejezze ki mély meggyőződéséhez való hűségét. Ennek megfelelően kizárták – és néhány hónap múlva meg is halt a győzelmes advent hitbe vetett reménységében, és abban bízva, hogy nemsokára feltámad Krisztus megdicsőült teste hasonlatosságában. A *Zion's Herald*³⁹ közölte halálhírét.

A kényszer gyakorlásának ilyen példája némelyeknél elérte a kívánt eredményt. Néhányan abba hagyták az üzenet hirdetését az egyházbírószági eljárások után, míg mások teljesen feladták a lelkészi szolgálatot, elfordultak és **(781)** világi foglalkozásokra tértek át. Azok, akik állhatatosan továbbra is hirdették a közeli eljövételt, kénytelenek voltak elhagyni az egyházat, elmentek olyan helyekre prédikálni, ahol szabadon hirdethették a teljes örömhírt.

A Maine állambeli Portlandban a „Bath Határozatok” rendelkezései szerinti Stockman-nal szembeni egyházbírószági eljárás a válság súlyosságának a bizonyítéka és bemutatja, hogy az egyház milyen keménykezű eljárást alkalmazott a millerizmus párthíveivel szemben. Stockman-nak a *Signs of the Times* szerkesztőjéhez, Sylvester Blisshez írt

levele részletesen festi le a helyzetet. Stockman nem a saját személye miatt aggódott annyira, hanem az igazságosság miatt, mely az összes metodistát érintette. Állította, hogy „alkotmányellenesen és igazságtalanul fosztották meg őket jogaiktól és kiváltságaiktól,” semmilyen más bűncselekményért, hanem mert „hitték és hirdették, hogy Krisztus néhány hónap múlva eljön.”⁴⁰

Stockman természetesen a Maine-i évi konferencia fennhatósága alá tartozott, és legutolsó testületi ülszakban másokkal együtt, a fent említett szabálytalan (Bath) határozatok alapján zárták ki a testületből.” Azt állította továbbá, hogy a probléma megoldását biztosító és ténylegesen alkalmazott fegyelmi intézkedések minden méltányosságot nélkülöztek, meg sem kísérelték annak bizonyítását, hogy ezek a lelkészek bármiben is bűnösök lettek volna. Saját esetéről Stockman azt mondja, hogy „Isten és emberek iránti kötelességből hirdette: 'Ímhol jó a vőlegény, menjetek elébe', néhány héttel ezelőttig, mikor a lelkészek tanácsa elé idézték”, és a Portlandi kerületi elnöklő vén a következő váddal és kikötésekkel terhelte:

„*Vád.* – Olyan hittételek terjesztése, melyek ellenkeznek vallásunk tételeivel, mint ahogy a mi irányadó szerzőink magyarázták.

„*Első részletezés* – Lelki ezerév tanának (vagyis olyan ezerév, mely Krisztus személyes megjelenésével kezdődik) hirdetése az úgynevezett világi ezer évvel szemben.

„*Második* – Annak tanítása, hogy az ezerév *idejét* a Biblia kijelentette.

„*Harmadik* – Annak tanítása, hogy az az idő 1843 lesz, amit úgy hívnak, hogy zsidó év – mely a jövő márciusban ér véget.

„*Negyedik* – Két feltámadás tanítása, többé-kevésbé ezer év különbséggel.”⁴¹

(782) Miután kizárták a szolgálatból, Stockman néhány hónap múlva meghalt, az egyházi feszültség idején.

X. Ladd - szintén hivatali kötelességmulasztás vádja nélkül zárták ki

Egy utolsó példa. A Connecticut-i RANDOLF E. LADD (1840-1844 között működött), magas erkölcsi elvek szerint élő metodista üzletember. 1838 telén Miller *Előadásainak* egy példánya a kezébe került. Lenyűgözte amikor meglátta a próféciaák beteljesedésének kibontakozását, mert teljesen járatlan volt a bibliai próféciaákban. Miután elolvasta Miller könyvét, a Biblia új kincsek tárházává lett szemében. Az eddig sötét és titokzatos

jövendölések ettől kezdve állandó tanulmányozása és öröme tárgyává lettek. Megpróbált beszélni erről, de az emberek általában érdektelennek vagy nevetségesnek tartották a közelgő világ végét. 1840-ben a Massachusetts-i Springfield közelébe költözött, és kenyérgyárat alapított. Mikor egy methodista lelkész bemutatta őt Litch-nek, boldog volt, hogy találkozott egy olyan férfival aki, mint Miller, hitt a próféciaiban.

Litch ekkoriban kereste a lehetőséget arra, hogy az Eljövendőről prédikáljon methodista testvéreinek, és Ladd meghívta őt Cabotville-be, ahol esténként folyamatosan ébredési összejöveteleket tartottak a methodista imaházban. Ladd egyházi tisztségviselő volt, tanácsadói felhatalmazással. Azonban a lelkész félt attól, hogy mikor a második advent témáját előadja, nehogy az ébredés ellen szóljon. De végül is megnyerték hozzájárulását, és Litch beszédet tartott Dániel 2. fejezetéről – a négy világbirodalomról és az Isten örökkévaló országának közeli eljövételéről. Mély benyomást tett a gyülekezetre, és további előadásokat kértek erről a tárgyról. Így hát Litch maradt, és nagy ébredés következett, több mint százan tértek meg. Nem sokkal ezután Charles Fitch (**783**) eljött a közeli Springfield-be az új „1843’-as táblázatával is, és az egész várost mélyen felkavarta a prófécia magyarázata.

Ladd most már teljesen magáévá tette az advent tanítását, és lelkét annak hirdetésére szentelte. A nyár folyamán Himes látogatta meg, aki tábori összejövetelekre alkalmas helyet keresett. Ladd bemutatta őt Hiram Mungernek, akivel tárgyalt a Chicopee Vízesésnél lévő területről, melyet a methodisták éppen most foglaltak el. Az összejövetel helye hamarosan rendeződött, és ismét több száz megtérést eredményezett. Ladd egyre tevékenyebben vett részt a mozgalomban. Ekkor őt és 40 társát vádemelés nélkül kizárták az egyházból. Rövidesen ők lettek a nagy Adventista csoport magva. Nyilvános szolgálata során az 1844-es mozgalom feszült napjaiban Ladd képmását felakasztották, kigúnyolták a sajtóban, rápisszegték az utcán, és a csőcselék egyszer még házába is behatolt, mikor az adventista lelkészt üldözték.

XI. 100.000 hagyták el a különböző közösségeket

Ilyen volt a háttér, mikor elhangzott a felhívás, hogy különüljenek el „Babilontól”, mind az anyától, mind a leányegyházaktól. Szilárdan hitték, hogy ugyanezzel a problémával kellett az őskeresztény egyháznak is szembe nézni a zsidó közösségek vonatkozásában, és a későbbi protestáns reformációs közösségeknek, ami a római katolikus hitet illeti, és a Wesley csoportnak, mikor kiváltak az anglikán egyházból és hasonló válságokkal

küzdöttek a többi csoportok is a századok során. Lépésük nem az istenfélő személyek ellen irányult, akik még mindig megtalálhatók voltak a különböző protestáns egyházakban, hanem azon hivatalos nézetek és tettek ellen, mikor egy felekezet elvetette a küszöbön álló második eljövétel tanítását azáltal, hogy megtiltotta az ilyen nézetek megtartását vagy tanítását. Ki is váltak – kb. 50-100.000 tag hagyta el így a különböző közösségeket és alakultak külön csoportokká. A válság megkezdődött.

JEGYZETEK

1. *Advent Shield*, 1844. május, 69. o; *Signs of the Times*, 1842. szeptember 7. 184. o; „Our Work” *Midnight Cry* 1842. november 17.
2. *Signs of the Times*, 1842, július 6. 110. o.
3. *I. m.* 1840. április 15. 13. o; Bliss, *Memoirs*, 141, 142. o.
4. Bliss, *Memoirs*, 143. o.
5. *I. m.* 147, 148. o.
6. *Trumpet and Universalist Magazine*, 1842. március 26, 160. o; idézet a T. F. Norris által szerkesztett bostoni metodista protestáns *Olive Branch*-ből.
7. *I. m.* 1842. április 9. 166. o; 1842. július 23. 22. o; valamint 1840. január 18. 118. o.
8. John Henry Newman, „The Protestant Idea of Antichrist”, *Essays Critical and Historical* II. kötet 158-163. o.
9. Alexander Fraser, *A Key to the Prophecies*, 163, 164. o.
10. David Simpson, *A Plea for Religion*, 188, 189. o.
11. *I. m.* 211-212. o.
12. *I. m.* 439. o. David Hartley korábbi „Proporison 82.”-jéből idéz, amely „a keresztény világ egyházi hatalmára hivatkozik”, majdnem mindenütt az emberi rendelkezések tantételeit tanítják, és üldözik „azokat, akik nem veszik fel az általuk felállított jelet és képmást.” (David Hartley, *Observations on Man* II. kötet 382. o.)
13. Lásd: *Prophetic Faith*, III. kötet 47. o.
14. Samuel Hopkins, *Treatise on the Millennium*, in his *Works*, II. kötet 328, 329. o.
15. Elias Smith, *A Discourse: . . . Nebucadnezzar’s Dream*, 20-22. o; valamint a *The Whole World Governed by a Jew* című írása, 50-56. o; a *Újtestamen Szótára*, a „Fenevad” című cikk; és a *Clergyman’s Looking Glass* írása 2. szám. (Smith-ről lásd a 179-185. o.)
16. I. T. Hinton, *az idézett műből*, 281. o.
17. William Miller, *Megjegyzések a Jelenések tizenharmadik, tizenhetedik és tizennyolcadik fejezetéről*, 19, 20. o. A későbbi sajnálkozó nyilatkozatáról lásd a november 10-i levelét, idézet a 837. oldalról.
18. „A New York-i presbiterium keménykezű intézkedése”, *Signs of the Times*, 1843. július 5. 141. o. (szintén lásd: *Presbytery Record*, 1842.)
19. Lyman Lovewell, „A Vermont-i ügy”, *Signs of the Times*, 1843. július 5. 142. o.
20. *I. m.*
21. Patten levele Southardnak, 1843. november 3. *Midnight Cry*, 1843. november 30. 121. o.
22. G. F. Cox (1799-1879) Maine-ben született, 18 évesen tért meg, nagykorúsága után az írországi Balfestbe ment, magával vitte az édesanyját és a nővérét. Ott nyitott egy nyugat-

indiai áruk és illatszerek vegyes boltját, aktívan részt vett a vallási találkozókön. Könnyen meggyőzhető volt arról, hogy lépjen be a szolgálatba, így hamarosan elfogadott egy helyi prédikátori szolgálati engedélyt. 1829-ben bezárta az üzletet, visszatért Írországból Maine-be, és teljesen a lelkészi szolgálatra szentelte magát, először York-ban, majd ezt követően Portlandben, ahol két évig maradt, ugyanabban az időben a *Maine Wesleyan Journal* szerkesztőjeként szolgált (az 1832-ben némi növekvő profittal elindított Maine-i Wesleyan Szemináriumba ment). 1833-ban a *Maine-i Wesleyan Szeminárium* irodájának szerkesztője lett, és az azt követő konferenciára összesen tízezer dollárt biztosított. 1835-ben elutazott a New York-i konferenciára és kinevezték a Vestry Street-i metodista gyülekezetbe. De néhány hónapon belül az egészsége megromlott, és kénytelen volt visszatérni Portland-be, ahol két évre visszakapta *Maine Wesleyan Journal* szerkesztését (1837-1839). Ugyanezen idő alatt a Maine-i Wesleyan Konferencia titkára volt, és az 1839-1841-es évek a Portlandi Metodista kerület megbízott elnöke is volt.

23. *Second Advent of Christ*, 1843. június 7. 3. o.
24. Kelt a Maine-i Orringtonban, 1843. április 6-án, in *Signs of the Times*, 1843. június 28. 130. o.
25. Stephen Allen és W. H. Pilsbury, *History of Methodism in Maine*, I. könyv 121. o.
26. Allen and Pilsbury, *az idézett műben*, II. könyv. 58. o.
27. *I. m.*
28. *Signs of the Times*, 1843. augusztus 2. 175. o.
29. Lásd: *A Methodis-Püspöki Egyház 1843, 1844 Évi Konferenciájának jegyzőkönyve*, 373-376. o.; *vö: Trumpet and Universalit Magazine*, 1842. február 26, 142. o.; I. C. Wellcome, *az idézett műben*, 293. o.
30. Allen and Pilsbury, *az idézett műben*, 122. Ők teljes tévedésben voltak a dátumot illetően, mivel a milleriták nem arra a napra várták a krízist.
31. *I. m.* 123, 124. o.
32. *Bath Maine Inquirer*, 1843. július 26. 3. o.; szintén I. C. Wellcome *az idézett műben*, 293. o.
33. I. C. Wellcome *az idézett műben*, 295. o.; *Bath, Inquirer, I. m.* 3. o.
34. I. C. Wellcome *az idézett műben*, 294-298. o.
35. Kevés életrajzi adat. Lásd Allen és Pilsbury, *az idézett műben*, 609. o.
36. I. C. Wellcome *az idézett műben*, 293. o.
37. LEVI F. STOCKMAN (1812.-1844 június 25.) a Maine állambeli East Poland-ben született, és 15 évesen tért meg. Kilenc évig volt a Maine-i Konferencia sikeres lélekmentője. Hatékony előadó volt, vele született képességgel és kevesen voltak nála gyümölcsözőbb lelkészek. Szándékainak tisztasága és lelkiismeretesség jellemezte keresztény útját. 1844. június 25-én halt meg tüdőbajban, hátrahagyva özvegyét és három gyermekét.
38. John N. Loughborough, *The Great Second Advent Movement*, 125. o.,
39. I. C. Wellcome *az idézett műben*, 297. o.; lásd: *Midnight Cry* 1843. augusztus 24. 3, 4. o.
40. I. C. Wellcome *az idézett műben*, 294-296. o.;
41. *I. m.* 294, 295. o.
42. *I. m.* 232, 233. o.
43. *Signs of the Times*, 1842. október 12. 32. o.